

Nulmeting watersport in Fryslân

Studie naar het gebruik van de Friese wateren - 2021

Marijke Hoekstra MSc: marijke.hoekstra@nhlstenden.com

Ben Wielenga MSc: ben.wielenga@nhlstenden.com

Stenden

Inhoud

- 1 Doel, onderzoeksopzet & achtergrondkenmerken van de studie
- 2 Overzicht & kenmerken van aanbieders en gebruikers in de watersport
- 3 Benutting van de wateren: gebruiksintensiteit
- 4 Trends & ontwikkelingen binnen de watersport
- 5 Conclusies & aanbevelingen

1. Doel, onderzoeksopzet & achtergrondkenmerken van de studie

“Fryslân is een gastvrije provincie voor alle waterrecreanten. We maken ons ‘blauwe goud’ bevaarbaar, zichtbaar en beleefbaar voor Friezen en toeristen die op, aan of in het water zijn vrije tijd doorbrengt of een sport beoefent.”

Visie watersport Provincie Fryslân

Centrale vraag

Welke watersporten zijn er in Friesland, door wie worden deze uitgevoerd en welke trends en ontwikkelingen spelen er binnen de watersportsector?

Doelstellingen

Inzicht verkrijgen in het aantal aanbieders & verenigingen in de watersport in Friesland;

Inzicht verkrijgen in de benutting van de Friese wateren;

Inventarisatie van behoeftes van aanbieders & verenigingen;

Inzicht verkrijgen in de trends & ontwikkelingen binnen de watersport.

Onderzoeksopzet

Onderzoek door studenten naar het huidige en toekomstige gebruik van de Friese wateren en de trends en ontwikkelingen op gebied van de watersport. Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen in kaart gebracht op basis van **17 interviews en desk research**;

14 verdiepende interviews met verschillende aanbieders en verenigingen uit de diverse sub-sectoren in de Friese watersport. Sub-sectoren in lijn met Nationaal Watersportonderzoek: varen en zeilen, kanoën, roeien, kite-, golf- en windsurfen, wakeboarden, duiken en suppen. Respondenten geselecteerd d.m.v. heterogene steekproef op basis van geografische spreiding. Tevens spreiding tussen vereniging en aanbiedersom balans tussen bewoners en toeristen te waarborgen;

4 expert interviews met Watersportverbond, HISWA-RECRON, Stichting Fossilvrij Varen Fryslân en Gemeente Leeuwarden voor completer beeld sector-breed;

Desk research op basis van brug- en sluistellingen, dashboards GIS portaal Provincie Fryslân, open source data en handmatig online research.

Situatieschets Friese watersport anno 2022

Conditioes verbeterd n.a.v. het Friese Merenproject 2000-2018 (1^e, 2^e fase):

Aantrekkelijker maken van het watersportgebied rondom de Friese meren

- 462 km vaarroute gebaggerd;
- 164 km vaarroute verdiept;
- 146 km extra vaarweg voor 'grote' boten gecreëerd;
- 36 bruggen verhoogd;
- 17 knelpunten tussen weg- en vaarverkeer opgelost;
- 5 aquaducten gebouwd;
- 15 jachthavens aangelegd/ verbeterd;
- 31 km nieuwe fiets- en wandelpaden aangelegd;
- 1600 aanlegplaatsen gerealiseerd;
- Extra recreatieve voorzieningen voor toegangspoorten en watersportkernen gecreëerd;
- Natuurgebieden heringericht
- De kwaliteit van de vaarroutes verbeterd;
- Maatregelen voor natuur en milieu getroffen door onder andere herinrichting van diverse gebieden en schoner vaarwater.

Aanbod & voorzieningen in de Friese watersportsector:

- Meer dan 250 vrij toegankelijke jachthavens
- Meer dan 30.000 ligplaatsen
- 34 kilometer aan vrije Marrekrite aanlegplaatsen midden in de natuur voor meer dan 3.500 schepen
- 9.300 ha aan Friese meren
- 15.000 ha aan hele Friese aaneengesloten meren, kanalen, vaarten en andere wateren
- 1.000 km aan recreatieve vaarwegen
- Het IJsselmeergebied en het Waddengebied
- Friesland vakantieplek voor 55% van alle Nederlanders die op watersportvakantie gaan

2. Overzicht & kenmerken van aanbieders en gebruikers in de watersport

Weergave resultaten

Categorieën

2.1 varen en zeilen

2.2 kanoën

2.3 roeien

2.4 kite-, golf- en windsurfen

2.5 wakeboarden

2.6 duiken

2.7 suppen

Onderwerpen

Aantal aanbieders

Indruk verhuurcijfers

Kenmerken gebruikers

Trends en ontwikkelingen

Behoeftetepeiling faciliteiten

2.1 Varen & zeilen

❑ Aantal aanbieders:

Een handmatige zoekactie levert al snel 130 bedrijven op waar boten worden verhuurd. Dit geeft een goede indruk van het aantal aanbieders in de provincie. Er is een grote diversiteit in aanbod bij deze bedrijven. De bedrijven bieden zeilschepen, sloepjes, motorkruisers maar ook luxere boten aan in alle vormen en maten. Vaak wordt dit gecombineerd met de verhuur van klein watersportmateriaal als kano's en sup's.

❑ Indruk verhuurcijfers:

Voor 2020 groei bootverhuur, zeilscholen, maar stuk minder dan nu;

Bootverhuur -> Zeer sterkte groei in 2020: "Recordjaren". Groei zette door in 2021, maar minder;

Zeilscholen -> Zomerkampen via zeilscholen heel goed in 2020 ("bizarre groei"), in 2021 iets minder (enkele % lager). Al 2/3 jaar vol.

Zeilen -> Loopt normaliter ieder jaar fractie terug, 2020 uitzondering: afname in volwassenen die zeilen, toename in kinderen; Tirion wedstrijdzeilen neemt toe, maar met moeite;

Sloep varen populair en groeiende markt. Weliswaar afhankelijker van weersomstandigheden, meer dan zeilboten, maar passend bij trend luxe/comfort. Elektrische sloep heel populair, "de sloepverhuur is enorm", "bij mooi weer kun je niet genoeg sloepen hebben". Levert een hoge dagomzet op en behouden hun waarde waardoor het een interessante investering is voor veel ondernemers in de watersport;

Combinatie huur vakantiehuis met daarbij een sloep, zeilboot en klein bootje neemt toe. Voornamelijk gasten die voor corona naar het buitenland op vakantie gingen;

Stijging is een gevolg van de coronapandemie, de restricties in het reizen, binnenlandse vakanties en goede weersomstandigheden. De daling in zeilbootverhuur komt omdat het een minder toegankelijke watersport betreft. Er is meer kunde en inspanning vereist waardoor de bereidheid lager ligt.

□ Kenmerken gebruikers:

Herkomst gast algemeen -> 2020 & 2021 95% binnenlandse gast, 5% buitenlands, andere jaren 80%-20%, maar afhankelijk van regio & seizoen. Voor 2020/2021 meer mix in herkomst te zien (bijv.: Belgische, Franse, Deense gasten)

Verhuur open boten/sloepen -> Gelijke aantallen Nederlandse-buitenlandse gasten, mix in leeftijden en gezinssamenstellingen;

Verhuur charters/kruisers -> Meer Duitse dan Nederlandse gasten, seizoen breder;

Dagverhuur -> Steeds meer jeugd/jongeren, maar daling in langere verhuur.

Bootverkoop -> Significante groei: doorloopsnelheid van 3/4 dagen in bootverkoop en bijna alles voor de vraagprijs verkocht. Groot aantal watersportbedrijven die een wachtlijst hebben van 2 jaar om een nieuwe boot aan te leveren;

□ Trends en ontwikkelingen:

Gast is steeds meer op zoek naar luxe & comfort, verschuiving van zeilen naar sloepvaren, maar ook van Valk naar Tirion merkbaar, “alles moet geregeld zijn”, Duitse gast geïnteresseerd in arrangementen, makkelijker, snel tevreden, van tevoren alles geregeld, “vinden alles leuk”, weer speelt minder een rol, bijna nooit annuleringen. Nederlandse gast veeleisender, wil vermaakt worden (door coronapandemie enigszins ander type gast), focus op goed weer, vaak annuleringen. Veranderende reispatronen: buitenlandse vakanties in de winter, zomers in Nederland; digitalisering (een vaarkaart zie je bijna niet meer); gasten zoeken de laatste jaren van tevoren zelf veel uit/gaan meer voorbereid op pad/zijn onafhankelijker; Duurzame producten, maar kan nog meer. Bijvoorbeeld nog veel normaal teek i.p.v. flexiteek. Verbetering producten: van polyester naar aluminium; boten worden steeds groter: vroeger boten van 8 meter, nu zijn de meeste sloepen 8 meter; avondverhuur (gaatjes opvullen 2020); verschuiving zeilen naar sloepvaren; van traditionele valk naar laser; watersporters worden steeds flexibeler: vroeger zeilen of sloepvaren, nu mengt dat steeds meer samen; verkoop dagboten (sloep, tender) neemt toe.

Bootverhuurder zien schaalvergroting in de sector. Er is een aantal grote watersportoorden, Grou, Veenhoop, Sneek, Heeg etc. Daar zijn grote bedrijven gevestigd die ook kleine bedrijven in de omgeving beïnvloeden.

❑ Behoeftepeiling faciliteiten

- Capaciteit (oudere) jachthavens nog niet altijd ingericht op elektrisch laden;
- Technische innovatie: ondernemers zien provincie als aanjager van elektrisch varen -> verzorgen van het inbouwen van elektromotoren in bestaande Valken en in andere boten ter vermindering van aanschaf van extra boten. Voor de ondernemers is dit te kostbaar om alleen te doen;
- Zwemstrandjes op routes;
- Vraag naar bewegwijzering op de routes neemt toe;
- Zichtbaar markeren van leuke en toegankelijke routes -> toegankelijk, laagdrempelig maken voor 'nieuwe' watersporters;
- Themaroutes ontwikkelen;
- Speelfaciliteiten bij aanlegplekken;
- Informatievoorziening bij aanlegplekken Marrekrite -> visueel aantrekkelijk maken omdat de gebruiker op zoek is naar beleving;
- Sanitaire voorzieningen richting Alde Feanen, Wijde Ee;
- Sommige ondernemers zien kansen voor seizoensverlenging -> ook najaar (eventueel 's winters) mogelijkheden bieden om te kunnen varen: "in de kerstvakantie hadden we op een gegeven moment twee dagen alle sloepen verhuurd". Andere ondernemers zien hier geen heil in;
- Kanaal Nes/Akkrum-Oldeboorn (vaker) openstellen;
- Loop-/fietsroutes ontwikkelen bij het water -> omgeving Grou/Akkrum (bijv.: Wijde Ee);
- Bevaarbare sloten: elektrische sloepen met weinig vermogen lopen vast in de begroeiing van slootjes;
- Grotere sloepen worden soms beperkt door hoogte vaste bruggen;
- Op dit moment is elektrisch varen moeilijk op open water, wel geschikt voor kleine vaarten/sloten.

2.2 Kanoën

❑ Aantal aanbieders/verenigingen

5 kanoverenigingen. Het is moeilijk te zeggen hoeveel verhuurpunten er exact zijn omdat er veel watersportcentra, maar ook campings, zijn met een aantal kano's voor de verhuur. Daarnaast wordt er, los van de verhuur, ook individueel / zelfstandig gekanoed.

❑ Indruk verhuurcijfers/ledenaantallen en kenmerken gebruikers:

In 2020 significante groei in verhuur en ledenaantallen, “fantastisch”, “enorm gegroeid” door de goede weersomstandigheden en de behoefte aan buitensport tijdens de coronapandemie. 2021 was door matige weersomstandigheden een minder goed jaar.

Normaliter zijn de ledenaantallen van de kanoverenigingen stabiel. Leden van verenigingen zijn over het algemeen wat ouder, maar verhuur zie je bij alle leeftijden. Dit kunnen volgens de verhuurder jongeren, ouderen of gezinnen met kinderen zijn.

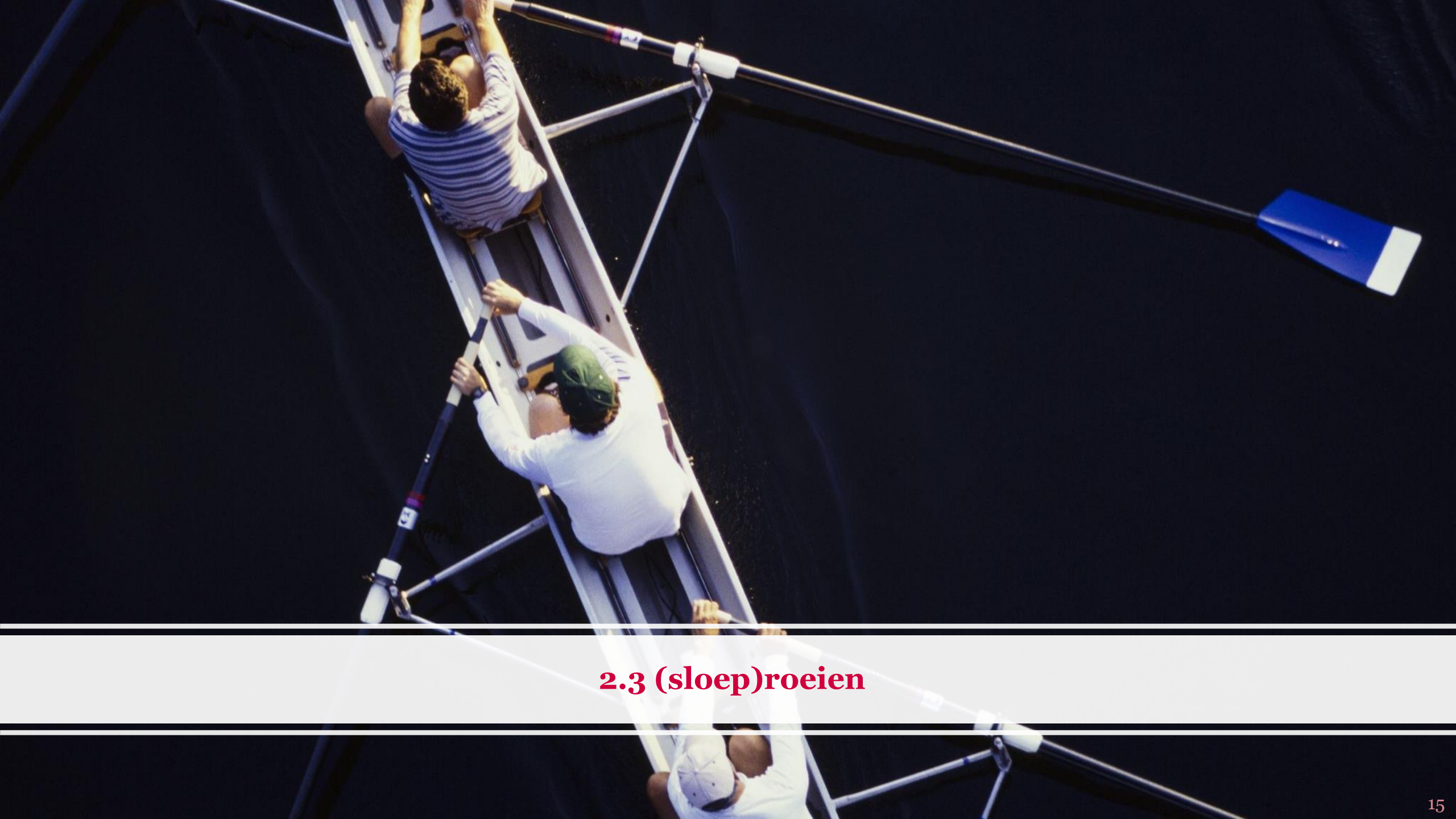
❑ Trends en ontwikkelingen

Volgens de geïnterviewden zorgt toenemende drukte op het water ervoor dat er op een bepaald moment verzadiging plaatsvindt. “Teveel disciplines op een stukje water”. Er ontstaan nu al gevaarlijke en soms agressieve situaties op het water (te druk, hoge golfslag, gevaarlijke vaarsnelheden).

De laatste jaren verschuiving van sprint-kanoën naar tour-kanoën/kajakken.

❑ Behoefteteiling faciliteiten:

Er is behoefte aan lage instapplekken op routes om aan te kunnen leggen, de steigers van Marrekrite zijn in de praktijk te hoog. De gebruiker zou graag meer aanlegplekken zien in de natuur en dichtbij andere faciliteiten zoals bijvoorbeeld horeca en toiletvoorzieningen. Gebruikers geven ook aan meer overnachtingsplekken of verblijffaciliteiten te willen, bijvoorbeeld bij Marrekrite aanlegsteigers. Ook is er behoefte aan (beleef)routes of meer inzicht in bestaande routes. Gekoppeld aan de ontwikkeling dat het water steeds drukker lijkt te worden, meer waterpolitie tijdens drukke momenten en daarbij ook handhaving. Bij blijvende of toenemende drukte op het water kan het noodzakelijk worden om regels aan te passen.

2.3 (sloep)roeien

❑ Aantal verenigingen:

Rond de 40 **sloeproeverenigingen/teams** in Friesland. Hoogste aantal van Nederland.

5 **roeiverenigingen** in Friesland (KNRB)

❑ Indruk ledenaantallen en kenmerken leden

Sloeproeien:

Een gemiddelde sloeproevereniging bestaat uit iets meer dan 40 leden. Tot aan corona was er een groei in het aantal leden bij sloeproeverenigingen. De grootste categorie sloeproeiërs heeft een leeftijd tussen de 30 en 50 jaar. Het vinden van nieuwe jeugdleden is moeilijk. Bij studenten is sloeproeien dan weer populairder. Er zijn meer wedstrijdroeiers dan recreantenroeiers in het sloeproeien.

Roeien:

Voor de coronapandemie stabiele ledenaantallen in roeien (meestal verloop van 10% ieder jaar), ten tijde van coronapandemie afgenomen. In 2021 veel herintreders in roeien en in 2022 veel nieuwe aanwas. De belangstelling lijkt op dit moment groter dan voor de coronapandemie. Sommige roeiverenigingen verhuren ook boten voor extra verdiensten aan andere roeiverenigingen: tijdens de coronapandemie ook afname hierin t.o.v. voorgaande jaren. Beeld roeien gemixt in Friesland -> Leeuwarden Epsilon: oudere leden, Heerenveen: jongere leden, Sneek: voornamelijk veertigers en zestigers, vergelijkbaar met Leeuwarden Wetterwille.

Tijdens coronapandemie terugval in ledenaantallen. Veel incomplete teams. Niet mogelijk om met meerdere mensen tegelijk te roeien, en ook niet om een open dag te organiseren, gezien de regelgeving rondom corona.

Roeien is een minder vrijblijvende watersport. Zomaar stoppen kan niet, teams zijn afhankelijk van individuen. Het vormen van meer recreantenteams wordt als oplossing aangedragen door de verenigingen.

❑ Trends en ontwikkelingen:

In de komende jaren herstelt het aantal leden zich tot op het oude niveau (voor pandemie), zowel bij **roeien** als bij **sloeproeien**.

Sloeproeien: groei in ledenaantallen door trend in gezonde leefstijl. Opkomst in buitenlandse races (bijv.: Londen, Venetië). Ontwikkelingen in veiligheid.

Roeien: toename coastalboten -> snelst groeiende tak binnen de roeisport. Steeds meer verenigingen gaan hiermee roeien. Geschikt voor zeevaart, om meer snelheid te maken, voor oudere roeiers prettig gezien stabiliteit, voor andere roeiers beter toegankelijk tijdens harde wind, zelflozende boten.

Roeien is geen vrijblijvende sport omdat je veelal in teamverband roeit. Vooral de jongere generatie spreekt dit minder aan. De individualisatie in de sport kan op de lange termijn zijn effect hebben op de roeiverenigingen.

❑ Behoefte aan faciliteiten:

Lage instapplekken voor skiffs om aan te kunnen leggen / om te wisselen. Steigers Marrekrite zijn te hoog. Advies: lage steigers, steigers zonder onderbalk -> ook voor andere watersporten;

Houten walbeschoeiing zorgt op bepaalde locaties voor vervelende golfslag voor lage watersport, waaronder roeien;

Basaltblokken op bepaalde locaties niet goed toegankelijk voor lage watersport, waaronder roeien, om aan land te gaan.

2.4 Kite-, golf- of windsurfen

❑ Aantal aanbieders:

Naar schatting zijn er 10 (kite)surfscholen in de provincie Friesland.

❑ Indruk verhuurcijfers:

Afgelopen jaren toenemende groei in populariteit, indruk is dat deze groei is ingezet in 2008. Er zijn meer adrenalinezoekers die op zoek zijn naar beleving op het water. De condities in Friesland zijn vrij goed en gevarieerd: golven/vlak water en het hele jaar door wind. Significante groei in lessen/verhuur in watersportseizoen 2020: volgens de geïnterviewden het “beste jaar ooit” door goede weersomstandigheden maar ook doordat men op zoek was naar andere activiteiten door lockdown. Kleine stagnatie van de groei in watersportseizoen 2021 door matige weersomstandigheden en onzekerheid door coronapandemie.

❑ Kenmerken gebruikers:

De doelgroep binnen het kite-, golf- en windsurfen is zeer gevarieerd. De leeftijd tussen de 8 en 70. Wel zit er verschil in de grootte van de leeftijdsgroepen. Zo geeft Surf N Sail Makkum aan dat ongeveer 40% van hun bezoekers tussen de 15 en 20 jaar is, 30% rond de 20 tot 30 is, er vervolgens een leeftijdsgat is en vanaf midden 40 het weer doorgaat. Qua man vrouw verhouding geeft vrijwel elke surfschool aan dat de mannen met net iets meer zijn. Zo zegt de een 60% mannen en 40% vrouwen en de ander zelfs 70% mannen en 30% vrouwen.

De surfers die naar de scholen komen zijn vaak mensen van buitenaf. Zo zien de scholen op de eilanden vrij weinig mensen die van het eiland af komen of uit de eigen provincie. Voor de surfscholen in Friesland geldt dat ook het voornaamste deel van de bezoekers van buiten de provincie komt. Vrijwel elke surfschool geeft aan dat het grootste deel van hun bezoekers uit Duitsland en de hoek van Noord- en Zuid-Holland komt. Voor corona kwam tijdens het hoogseizoen de grootste groep bezoekers uit Duitsland (70% Duitsers, 30% Noord-, Zuid-Holland verhouding). Vorig jaar met corona kwam de grootste groep vanuit Noord-, Zuid-Holland (70% Noord-, Zuid-Holland, 30% Duitsers). Dit jaar ging de verhouding weer richting ‘normaal’ (50% Duitsers, 50% Noord-, Zuid-Holland). Surfers vinden het geen probleem om een afstand af te moeten leggen om een goede surfspot te kunnen bereiken.

Ten opzichte van traditionele watersporten weinig jongeren uit de regio die kitesurfen (gaan) beoefenen. De hoge kosten zijn een struikelblok. In het buitenland wordt surfen gezien als een high-class sport.

❑ Trends en ontwikkelingen:

Eerste keer kitesurfen op Olympische Spelen 2024 -> ontwikkeling in koersrace gaande; doen veel meer mensen in mee; interessanter voor grote partijen om daarin te gaan sponsoren; grotere prijzengelden -> switch van freestyle naar koersraces;

Er zullen meer initiatieven ontstaan om jeugd aan te trekken; Extreme Games, Big Air.

Veel windsurfers gaan over naar kitesurfen -> reden: toegankelijker, minder materiaal benodigd.

Populariteit surfen neemt toe, aantal locaties niet. Er is dus meer vraag naar locaties. Het is volgens de geïnterviewde ondernemers “gevaarlijk druk” bij Workum en Mirns. De drukte is significant toegenomen waardoor er gevaarlijke omstandigheden kunnen ontstaan, liefhebbers van de sport kunnen daardoor de keuze maken om niet meer naar de surfspots in Friesland te komen.

Onderzoeken geven aan dat kites mogelijk invloed hebben op vogels in het IJsselmeer- en Waddengebied.

Toenemende vraag naar arrangementen, pakketten en (kite)surfvakanties.

❑ Behoeftepeiling faciliteiten:

Nieuwe surfplekken ontwikkelen -> bijv.: trainingslocatie Kornwerderzand;

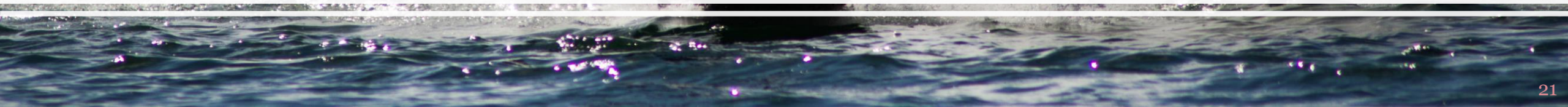
Gezamenlijk watersportcentrum/clubhuis met een combinatie van functies waar verschillende watersporten terecht kunnen -> plek voor watersporters om instructies te kunnen krijgen, te vertoeven, douches/omkleedmogelijkheden, organiseren van activiteiten, hapje/drankje, geen overige commerciële activiteiten, etc. -> maakt het ook makkelijker voor beginnende surfers om aansluiting te vinden;

Routes uitzetten om wedstrijd-surfen te stimuleren in het noorden;

Instapplekken voor het kunnen betreden van het water.

2.5 Wakeboarden

❑ Aantal aanbieders:

Er is in de provincie Friesland één wakeboardpark, deze is gevestigd in Sneek. Buitenwater: Fluessen, strand Yndyk, tussen Heeg-Woudsend.

❑ Indruk aantal gebruikers:

Ieder jaar groei. Capaciteit is soms beperkt. Op een mooie dag kan het zeer druk zijn waardoor er een te kort aan ruimte is. Ontwikkeling is vergelijkbaar met landelijk beeld. Voor corona -> 5% afkomstig van buiten Nederland, tijdens coronapandemie 1%;

❑ Kenmerken gebruikers:

Gebruikers zijn op te delen in verschillende doelgroepen. Er zijn toeristen en recreanten, dit zijn vaak gezinnen maar het is een zeer diverse doelgroep. Daarnaast zijn er veel georganiseerde groepsuitjes. Categorieën hierbinnen zijn; bedrijfsuitjes, vriendengroepen, familiedagen, scholen (sportdagen, kamp of gymlessen). Deze twee doelgroepen komen incidenteel en op reservering. De laatste doelgroep is de sporter. Deze doelgroep is minder divers. Dit zijn veelal mannen tussen de 17 en 30 jaar. De sporter is gedurende het hele jaar zo'n 3 a 4 keer per week aanwezig op het wakeboard park. Deze doelgroep doet ook mee aan competities.

❑ Toekomstbeeld:

De verwachting 2022 is dat de doelgroep toerisme en recreanten minder groot zal zijn dan voorgaande twee jaar. De toeristen uit eigen land zullen waarschijnlijk weer kiezen voor een vakantie in het buitenland. De verwachting is dat een klein deel van de gebruikers die voor corona naar het buitenland gingen, maar tijdens corona in Nederland bleef, terug zal komen.

Langere termijn na 2022 lastig wat er te verwachten is.

2.6 Duiken

❑ Aantal aanbieders:

7 duikteams, duikscholen of duikcentra, in Drachten, Heerenveen, Leeuwarden en op Terschelling. Er zijn drie populaire duikstekken in Friesland: Woudfennen (Joure), Luinjeberd en Hardegarijp. Zie hoofdstuk gebruiksintensiteit.

❑ Indruk verhuurcijfers:

Moeizame tijd in corona. Duikcentra hadden dezelfde regels als sportscholen. Na corona langzaam herstel. Uiteindelijk lijkt de populariteit niet verminderd ten opzichte van de jaren voor 2020. Een indruk van toekomstige watersportseizoenen is lastig te geven. Vanuit het interview komt duidelijk naar voren dat de pandemie, stijgende gasprijzen en andere macro ontwikkelingen de ondernemer weerhoudt van het doen van voorspellingen.

❑ Kenmerken gebruikers:

Omdat duiken een vrij dure sport is om te beoefenen liggen de verhoudingen als volgt. Het aantal 50-plussers is sterk vertegenwoordigd in deze watersport. Laatste 3 tot 4 jaar ook meer junioren (<15). Gezinnen boeken luxe vakanties en willen daarvoor een duikbrevet halen. Met name in Leeuwarden is er ook een kleine markt voor de (internationale) studenten. Het gaat dan om studenten die Kust- en Zeemanagement studeren aan Van Hall Larenstein en voor hun studie een duikbrevet nodig hebben. Veel anderen uit deze leeftijdsgroep kunnen het zich niet veroorloven om te gaan duiken.

❑ Trends en ontwikkelingen:

Vanuit het interview blijkt dat duurzaamheid een belangrijke rol speelt bij zowel ondernemer als consument / recreant. De watersporter van de toekomst ziet de impact op de leefomgeving / het water en zal daarom vervuiling willen voorkomen. Bij ondernemers is het gebruik van duurzame materialen en het vermijden van plastic belangrijk. Als tweede lijken watersporters gericht op zoek te zijn naar rust en ontspanning. Het blijkt dat duiken een therapeutische rol kan spelen bij het verwerken van trauma's en PTSS.

❑ Behoeftepeiling faciliteiten:

Duiken is geen grote sport. Toch kunnen er op een dag enkele honderden mensen gaan duiken. Beter gefaciliteerde duikstekken kunnen deze duikers naar Friesland trekken. Kleedruimtes, douches, toiletten en steigers behoren tot de wensen van deze categorie watersporters.

2.7 Suppen

❑ Aantal aanbieders:

De handmatige online research resulteert in 16 sup-vereniging. Echter, het is moeilijk te zeggen hoeveel verhuurpunten er exact zijn omdat er veel watersportcentra, verhuurders van boten zijn met een aantal supboards. Daarnaast wordt er, los van de verhuur, veel individueel / zelfstandig gesupt.

❑ Indruk verhuurcijfers:

Suppen is erg populair. Ter illustratie: “Afgelopen drie jaar is het met zo’n 300% gegroeid”. Door de coronapandemie en toenemende individualisering in de watersport is er een stijging in het individueel suppen. Indruk: “3 jaar geleden verkoop van 200 supboards per jaar, inmiddels ongeveer verdrievoudigd”. Door het wegvallen van alle reserveringen van grotere groepen als scholen, bedrijven en families, was de impact van corona op de ondernemers groot. Daarbij is suppen zeer weersafhankelijk, 2021 was door een tegenvallende zomer ook meteen een tegenvallend jaar voor de ondernemers die zijn geïnterviewd. Toch zijn de geïnterviewden hoopvol, de verwachting is dat de populariteit van deze watersport blijft toenemen.

❑ Kenmerken gebruikers:

De door ondernemers aangeboden lessen zijn vooral populair onder vrouwen. Verder is er een zeer brede doelgroep, plus minus 8-70 jaar. Suppen wordt ook vaak als groepsactiviteit ondernomen. Dit varieert van bedrijfsuitjes, familiefeestjes, groepen vriendinnen maar ook ouderkind-suppen. Er is een toenemend aantal sup-kidsclubs voor kinderen tussen de 8 en 13 jaar. Vanuit groepsactiviteiten is er altijd een percentage dat terugkomt, hetzij voor lessen of voor een nieuwe groepsactiviteit. De doelgroep is vooral op zoek naar rust en is graag in de natuur. In wedstrijdverband is de sport populairder bij mannen.

❑ Trends en ontwikkelingen:

Er is een verschuiving van het volgen van lessen naar het zelf aanschaffen van supboards. Suppen als groepsactiviteit / -uitje blijft populair. Suppen is aan het professionaliseren. Er zijn meer georganiseerde toertochten; SUP 11-City Tour is een bekend voorbeeld. Er worden wedstrijden georganiseerd, ook een NK. Er bestaat een kans dat suppen wordt erkend als een Olympische sport. Het kan zijn dat het recreatief suppen op een gegeven moment de hype verliest, maar professioneel suppen ontwikkelt wereldwijd. Suppen wordt steeds vaker gecombineerd met andere activiteiten, denk aan yoga, evenementen en arrangementen. Innovatie en investering in milieubewustwording -> minder snijafval, hogere kwaliteit met minder materiaal, recyclebaar materiaal; combinatie natuurbeleving-eenvoud-sportief in suppen.

❑ Behoefteteiling faciliteiten:

Een groot deel van de suppers gaat voor rust en natuur. Daardoor is er behoefte aan meer belevingsroutes (speciale sup, kano of electric-only routes), waarbij stilte en de connectie met het omringende landschap centraal staat.

3. Benutting van de wateren: gebruiksintensiteit

Weergave resultaten - gebruiksintensiteit

Overzichtstabel per categorie

Varen en zeilen, kanoën, roeien, kite-, golf- en windsurfen, wakeboarden, duiken en suppen.

Strava Labs data

Overzichtskaart Friesland. Detailkaarten van Friese Merengebied, Sneek, Leeuwarden – Alde Feanen – Grou en IJsselmeerkust.

Onderwerpen

Meeste benutte spots en routes

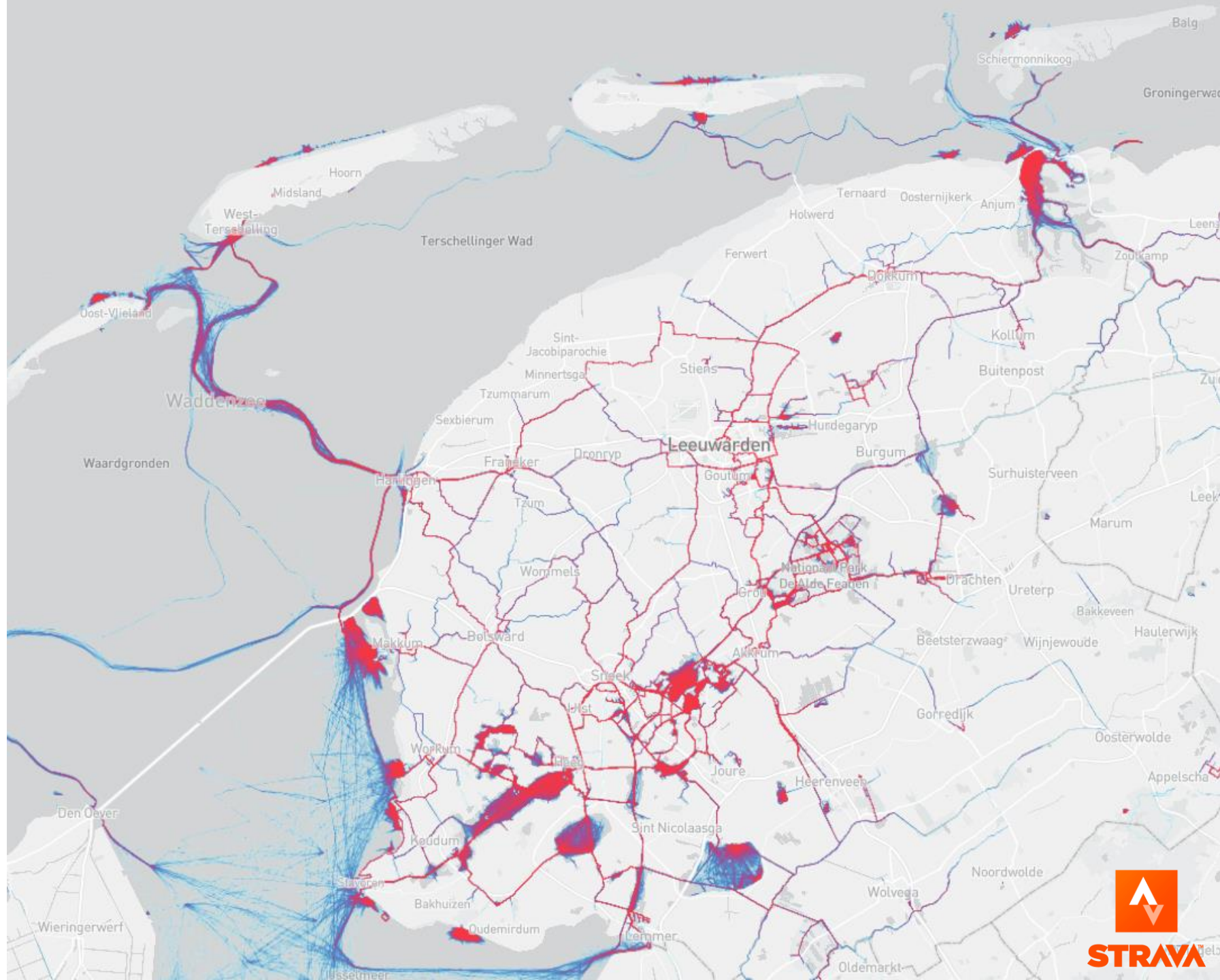
Minst benutte spots en routes

Spreiding in tijd, gespecificeerd naar seizoen of moment in de week

Categorie	Gebruiksintensiteit spots/routes meest benut	Minst benut	Spreiding in tijd
Varen en zeilen	<p>Afhankelijk van type boot, afstand, mooie vaargebied (kanalen over het algemeen minder interessant), vestigingsplaats verhuurpunt (routes om een verhuurpunt heen worden het meest gevaren):</p> <p>Huurders zeilboten en motorboten: blijven voornamelijk op grote meren, bij voorkeur binnen de betonde vaargeulen en varen voornamelijk makkelijke routes;</p> <p>Inwoners van de provincie: keizen vaak leukste routes & tochten, meer uitdagende/avontuurlijke routes</p> <p>Verhuurders bepalen op welke wateren/routes het druk wordt en spelen een belangrijke rol in druktespreiding. Zeilen: zuidwest Friesland-Sneek-Grou-Leeuwarden (Staande Mastroute); steden elf steden zuidwest Friesland (Sneek, IJlst, Sloten) heel populair; Heeg, Sneek redelijk vergelijkbaar met verhuur, activiteiten & zeilen; routes door natuurgebieden (Alde Feanen (wel rustig vaargebied), vogelbroedgebied Sneekermeer); Elfmerenroute; Sloepen: slûpenfeart Sneek; Eilanden in snelvaargebied met Marrekrite aanlegsteigers altijd vol; Akkrum-Terherne-Sneekermeer, maar wel minder dan in zuidwesthoek; Grou-Earnewoude-Alde Feanen-Warten-Warga. De verbinding tussen Heegermeer en Workum erg druk, de kleine boten vermijden deze plek.</p>	<p>Bovenin Friesland -> meer uur-verhuur, kleiner; routes door steden; rondje Broek-Joure -> wel populairder dan vroeger; Grou-Oldeboorn; alles ten (noord)oosten van Grou, wel watersport potentie, maar minder in vergelijking met zuidwest Friesland; Bergumermeer; kleine meren meer geschikt voor sloepen, kleine motorboten. Elfstedenroute Franeker – Dokkumer Ee en turfroute ook onderbenut. Hierin wordt qua bereikbaarheid wel geïnvesteerd maar de gebruiker weet het nog niet te vinden.</p>	<p>Lente/zomer, weekend, donderdag t/m zondag</p>
Kanoën	<p>Vaak korte routes van max. 5 kilometer in de buurt van verhuurpunt; (binnen)steden, buitengebieden; kanalen (beroepsvaart, golfslag) en grotere oppervlakten (bijv.: meren, snelle pleziervaart) worden als lastig ervaren; ook zeekanoën gangbaar; in Leeuwarden Aldlânsfeart populair; incidenteel langere routes van 40/50 kilometer in verenigingsverband. Gangbare afstand in verenigingsverband is ca. 10 km. Makkum-Bolsward- Schraard, Makkum-IJsselmeer, Eernewoude, Dokkumer Ee, ronde Leeuwarden-Warga-Warten, richting Dokkum</p>	<p>Makkum-Workum minder druk. Makkum-Piaam ook door begroeide sloten; meer ervaring nodig voor grotere oppervlakten, daardoor kleinere aantallen</p>	<p>Zomers tot ongeveer oktober (afhankelijk van weersomstandigheden) veel drukker dan ‘s winters. Weekend intensiteit het hoogst, ook wel doordeweekse avonden, binnen zonne-uren</p>
(Sloep) Roeien	<p>Sloeproeien rondom verenigingen, route afhankelijk van de wind, vaak 1,5-2 uur roeien op kanalen, vaarten, ca. 10 kilometer</p> <p>Roeien tevens rondom verenigingen, varen 1,5-2 uur op kanalen, vaarten, ongeveer 10-15 km, vanuit Sneek is rondje Brekken (Sneek-IJlst-Osingahuizen-Witte en Zwarte Brekken-Woudvaart-Houkesloot-Sneek) tijdens weinig wind populair. Vanuit Leeuwarden richting stad of buitenuit.</p>	<p>Roeien bij harde wind: rondje stad, heen en weer Franekervaart</p>	<p>Zaterdag- en zondagochtend; zomers ook wel in de avond</p>
Surfen	<p>Makkum, Workum, Mirns; meeste ruimte, beste faciliteiten (“pareltjes van Europa zeggen sommige mensen”)</p>	<p>Hindeloopen minder interessant, wel potentie</p>	<p>Zaterdag, zondag; zowel recreatie als lessen; rond 13:00 uur drukste moment</p>
Wakeboarden	<p>Erg specifiek: één wakeboardlocatie in Friesland, gevestigd in Sneek. Buitenwater: Fluessen, strand Yndyk, tussen Heeg-Woudsend.</p>	<p>-</p>	<p>-</p>
Duiken	<p>Er zijn in totaal drie duikstekken in Friesland: Woudfennen (Joure), Luinjeberd en Hardegarijp. Stroming beperkt het zicht van duikers aanzienlijk, duikers bevinden zich daarom niet in wateren met open verbindingen. De duikers zijn hierom veelal afgescheiden van andere watersporters.</p>	<p>Hardegarijp: in verband met verplichte duikvergunning</p>	<p>In de zomer druk bij de Woudfennen als gevolg van dagrecreatie</p>
Suppen	<p>Wordt in de gehele provincie veel gedaan in grote aantallen. Door zelfstandigheid moeilijk te identificeren.</p>	<p>Niet alle routes geschikt voor suppen staan op de kaart van Visit Friesland.</p>	<p>Zeer weersafhankelijk, minder tijdsgebonden.</p>

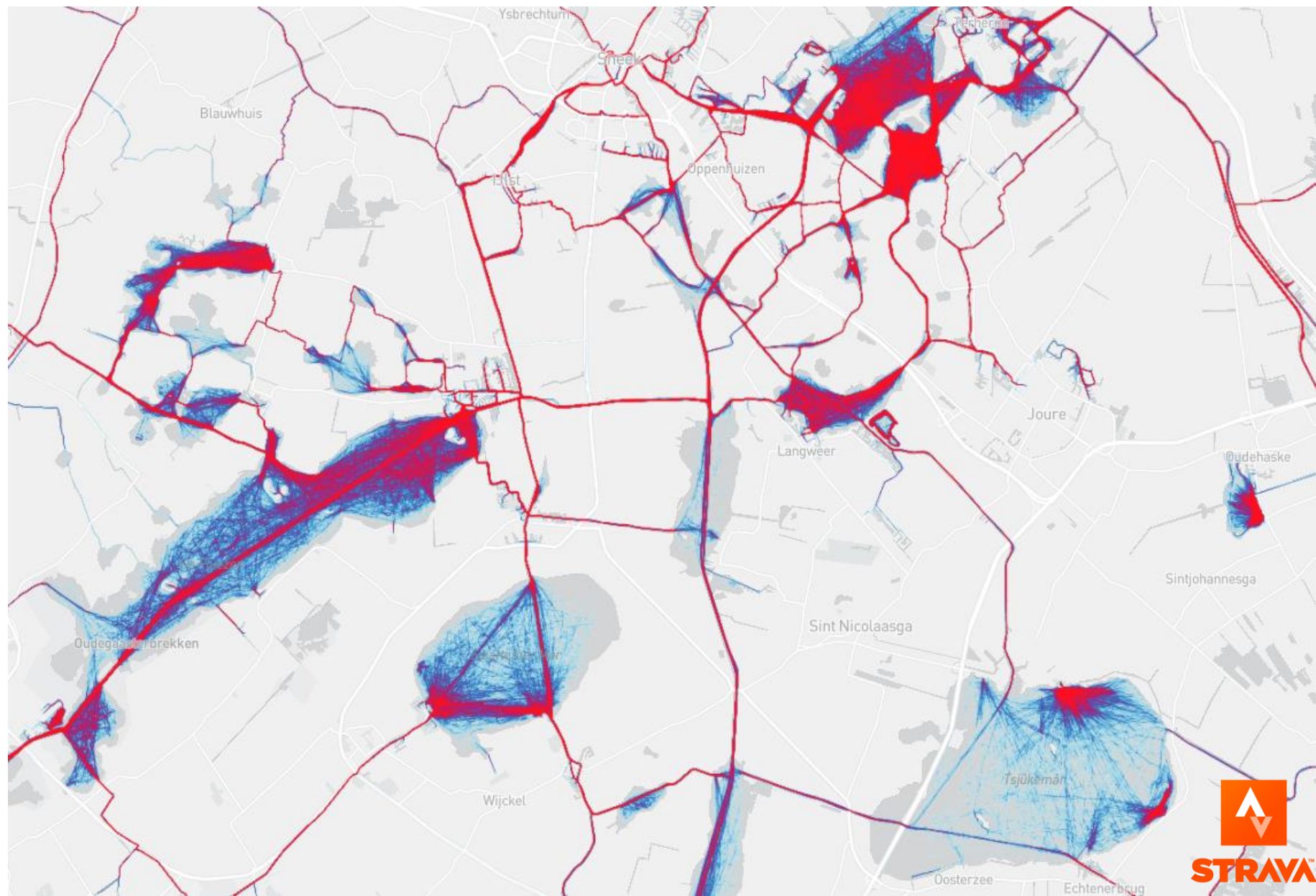
Overzichtskaart gebruiksintensiteit Friese wateren

- ❑ Data van Strava Labs is over tijd verzameld. Kaart is een weergave van bewegingen op het water gedurende een jaar. Strava geraadpleegd op 7 april 2022.
- ❑ Belangrijke kanttekening: niet uit te splitsen per watersport en bevat tevens zwembewegingen
- ❑ Indruk is dat de intensiteit het hoogst is rondom de Friese Meren in Zuidwest-Friesland. Zwaartepunten zijn:
 - Ring Sneek-Terherne-Langweer-IJlst;
 - Slotermeer-Heegermeer-Fluessen-Groote Gaastmeer-Sânmar-Aldegeaster Brekken;
 - Pikmeer-Wijde Ee-Alde Feanen;
 - Lauwersmeergebied;
 - Tjeukemeer vooral druk t.h.v. camping Tjeukemeer en richting Echtenerbrug;
 - Groote Wielen boven Leeuwarden;
 - De Leien t.h.v. Paviljoen de Leyen;
 - Eeltjemeer;
 - Friese eilanden vooral rondom jachthavens druk;
 - Noordzeestranden -> zwemmers, andere recreatieve activiteiten op het water

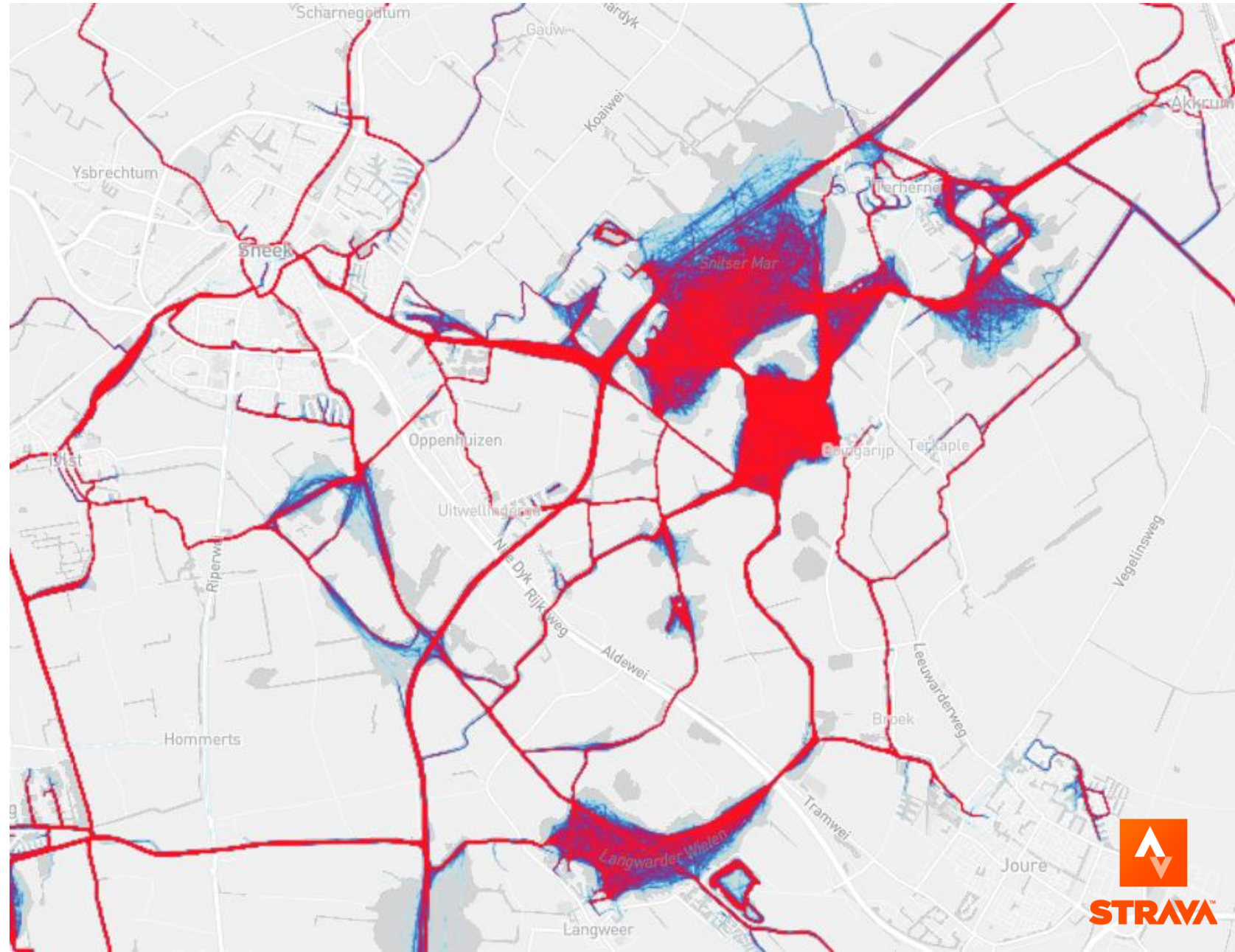
Detailkaart – Het Friese Merengebied

- ❑ Heegermeer verspreide intensiteit, zowel betonde vaargeul als daaromheen. Richting zuidwest Fluessen richting Morra & Stavoren -> voornamelijk gebruik betonde vaargeul;
- ❑ Intensiteit Slotermeer hoogst t.h.v. Recreatiepark Marswal richting Balk, tussen Recreatiepark Marswal & richting Slotergat om naar Sloten te varen;
- ❑ Betonde vaarroute Woudsend-Sloten drukker dan Woudsend-Balk;
- ❑ Tjeukemeer druk rond camping Tjeukemeer & ten noordoosten van Echtenerbrug;
- ❑ Langwarder Wielen;
- ❑ Houkesloot richting Sneekermeer, Goiingarypster Puollen & rondom Terhorne druk. Noordwestkant Sneekermeer minder druk;
- ❑ De Geau Sneek- IJlst druk;
- ❑ Oostkant Nanneviid druk.

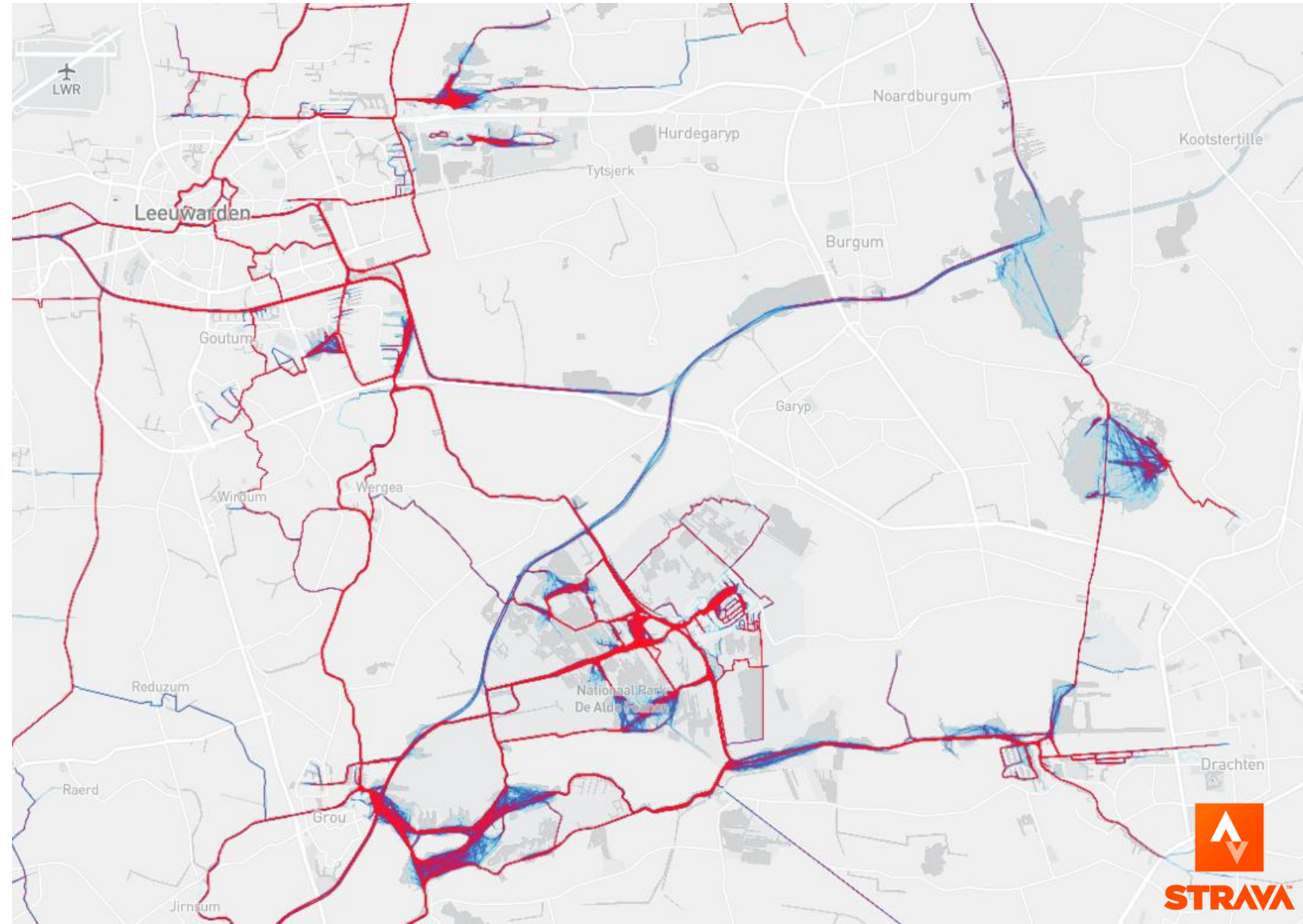
Detailkaart – Sneek

- ❑ Hoge concentratie van watersport op het Sneekermeer;
- ❑ Vaarten rondom het Sneekermeer ook druk, met name van en naar de binnenstad van Sneek, op de staande-mastroute en richting Akkrum.

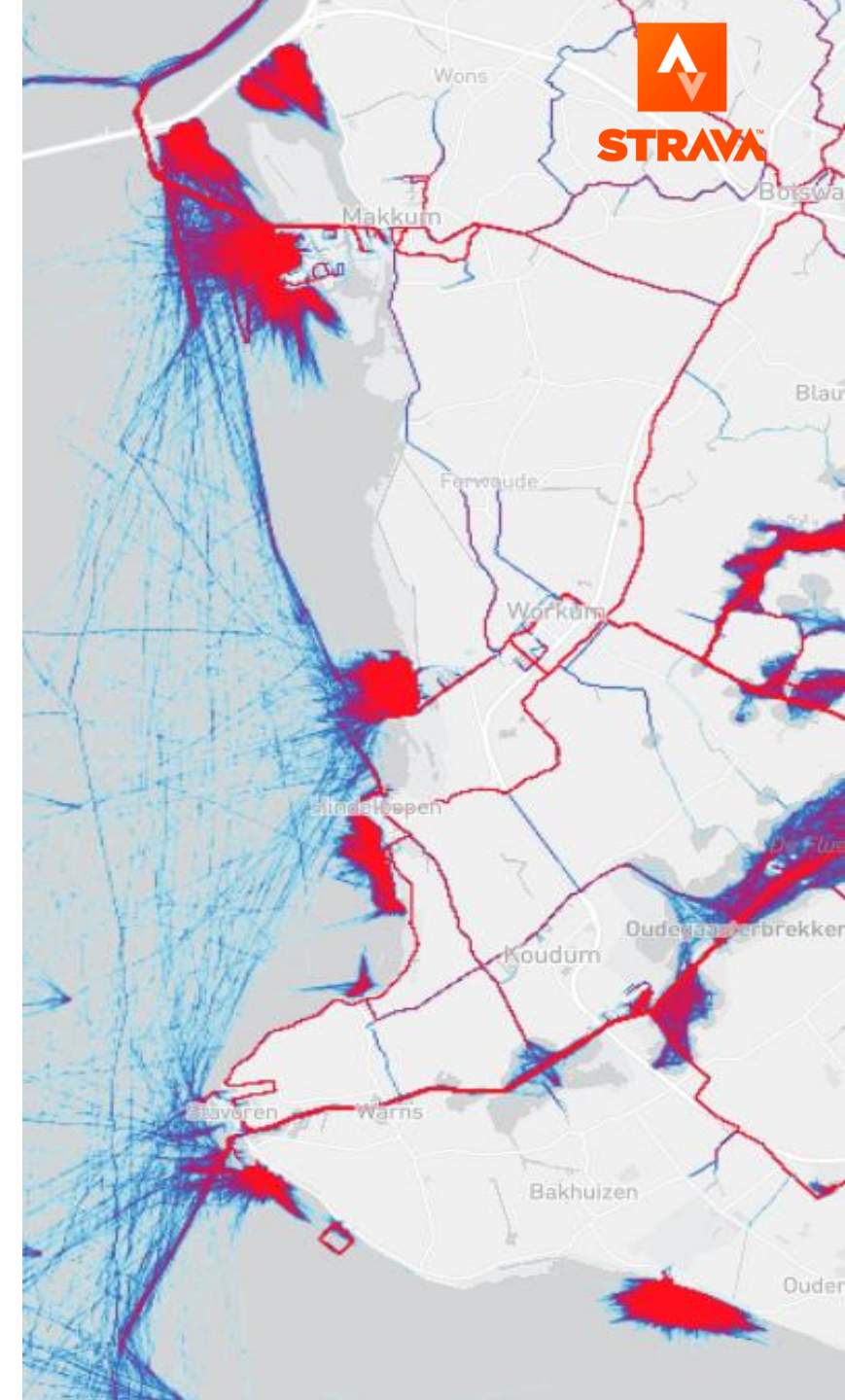
Detailkaart Leeuwarden – Alde Feanen – Grou

- ❑ Rondom Grou, Pikmeer via Wide Burd naar Wijde Ee/Sitebuorster Ee druk & onderlangs via De Tynje naar de Wijde Ee;
- ❑ In de Alde Feanen, Folkertssloot-Alde Wei-Ulekrite-Langesloot-Fokkesloot-Hooidamsloot druk & richting dorp Earnewald;
- ❑ Leeuwarden, ten oosten van Hoek, Himpenser Wielen druk & op de Grootte Wielen.

Detailkaart – IJsselmeerkust

- ❑ Diverse (kite)surfspots zeer goed zichtbaar.
- ❑ Makkum tot aan Kornwerderzand hotspot kitesurfen in Friesland; wel periodisering -> in het watersportseizoen moet er uitgeweken worden naar elders;
- ❑ Workum, Mirns & Houw tevens hoge intensiteit;
- ❑ Hindeloopen en Molkwerum minder.
- ❑ Kornwerderzand en Stavoren ook geschikt voor Hydrofoilers

4. Trends & ontwikkelingen binnen de watersport

Weergave resultaten – trends en ontwikkelingen

Algemene trends & ontwikkelingen

Opvallende zaken uit de interviews met ondernemers en experts, uit desk research en het onderzoek van de derdejaars studenten Leisure & Events Management.

*Resultaten per categorie in de watersport zijn weergegeven in hoofdstuk 2.

Inzoomen op elektrisch en fossielvrij varen

Trends & ontwikkelingen

Algemeen:

- Toenemende populariteit van de watersport zorgt voor groeiende onkunde m.b.t. (het opvolgen van) regels die op het water gelden, maar ook m.b.t. stuurmanskunsten -> levert gevaarlijke situaties op;
- Meninge verdeeld over seizoensverlenging: watersporters beginnen eerder met varen en stoppen later maar april tot november is al lang genoeg;
- Watersporten steeds meer toegankelijk voor verschillende lagen van de bevolking. “Minder belangrijk hoe duur en hoe groot de boot is”
- Recreant is steeds bewuster van vervuiling en de impact van watersport op het water. (Zie: Inzoomen op elektrisch en fossielvrij varen)
- Schaalvergroting in bootverhuur: grotere verhuurders.

Aanbod:

- Opkomst nieuwe watersporten: (e-)foilen, wingsurfing/wingfoilen, (e-)suppen, toenemend aantal wipe-out banen, wakeboardbanen -> blijven wel niches;
- Steeds meer combinatie te zien van andere sporten & watersportactiviteiten: bijv.: kanopolo, suppolo, sloepvaren-geocaching, supfietsen, sup yoga;
- Opkomst in bedrijfsuitjes, familieweekenden, bruiloften in combinatie met watersportactiviteiten (pakketten);

Vraag:

- Vergrijzing waardoor toegankelijkheidsvraagstuk actueler wordt;
- Hang naar rust en stilte. Bewust tijd voor jezelf nemen. Onderzoek naar water en watersport
- Combinatie zoektocht naar avontuur-beleving-luxe-gemak op het water;
- Er is sprake van individualisering in de watersport. Lid worden van een vereniging is minder populair. Welwillendheid om te investeren om iets (goed) te leren neemt steeds meer af;
- Aan de ene kant “luier”, verwender – mensen willen niet meer teveel zelf doen; aan de andere kant plannen gasten van tevoren heel veel zelf;
- Vraag naar extremere watersporten groeit, maar in de gehele watersport blijft het een niche;
- Twee type gasten: watersporters die op grotere en luxere boten verblijven en de watersporter die in een huisje bij het water zit en activiteiten op het water doet (bijv.: suppen, dag zeilen);

Inzoomen op elektrisch en fossielvrij varen

- Huidige aandeel elektrisch varen wordt door de geïnterviewden, bij zowel ondernemers als experts, rond de 5% geschat. Het gaat dan met name over sloepen en kleine motorboten. In het geval van grotere motorboten is het vaak te kostbaar en niet rendabel voor ondernemers om hun bestaande vloot elektrisch te maken. Er is een aantal voorlopers en aanjagers, denk aan Friesland Boating in Koudum of De Stille Boot in Heeg.
- De vraag naar elektrisch varen is gestegen in de afgelopen 2-3 jaar. De geïnterviewden schrijven dit toe aan meer vertrouwen in de actieradius van een accu.
- In verband met de levensduur van boten duurt het langer om de transitie naar elektrische aandrijving te maken
- Elektrisch varen wordt steeds vaker in verband gebracht met de vaarbeleving, zonder het geluid van de motor kun je optimaal genieten van de rust op het water.
- Er is behoefte aan meer laadpunten om de gebruikers te ontzorgen. Daarnaast is er vraag naar het in kaart brengen van de huidige faciliteiten. Denk aan een compleet overzicht van routes die geschikt zijn voor elektrische vaartuigen en de locaties van bestaande laadpunten.
- Vooral bij sloepverhuur wordt er vaker actief gevraagd naar elektrisch aangedreven sloepjes.
- Volgens de Stifting foar Elektrysk en Fossylfrij Farren yn Fryslân, kan het gebruik van fossielvrije diesel (Blauwe Diesel / Hydrotreated Vegetable Oil) meer gestimuleerd worden. Op deze manier kan er, weliswaar duurder, ook door de bestaande niet-elektrische vloot duurzamer en schoner worden gevaren.

5. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies en aanbevelingen

- De coronapandemie heeft ervoor gezorgd dat er een nieuwe doelgroep, de binnenlandse toerist en recreant. Deze doelgroep boekt later en komt vooral voor de verhuur. Het is lastig inschatten wat er van deze doelgroep overblijft. Dat zal de komende jaren moeten blijken. De ‘oude’ watersporttoerist, met name vanuit de Duitse markt, blijft komen en reserveert lang van te voren. Bij gemeenten is er een behoefte om **beter inzicht te krijgen in kenmerken en behoeften van de watersporter**;
- De afgelopen jaren was er **groei** in de meeste categorieën in de watersport. Door **individualisering** van de watersport is het verenigingsleven minder populair;
- Er is een verschuiving te zien van het traditionele zeilen waarbij actief watersporten centraal staat naar een meer passieve vorm van watersport, waarbij luxe, comfort en beleving centraal staan. Dit is vooral het geval onder mensen die niet regelmatig op het water te vinden zijn;
- De vraag naar extreme watersporten neemt toe, het e-foilen is hier een mooi voorbeeld van;
- Hoge waterkwaliteit zorgt voor snellere groei waterplanten. De begaanbaarheid van vaarwegen komt daarmee in het geding. Dit is met name het geval bij klein watersport waarbij de watersporter zich door de kleinere wateren beweegt. Denk hierbij aan een kanoroute. Aanbieders van de diverse watersporten in Friesland geven aan hier last van te hebben. De indruk is dat de classificatie van vaarwegen (A-F) zorgt voor **versnippering in onderhoud** en dit moet verhelderd worden. Bij ondernemers is onduidelijkheid wie verantwoordelijk is voor het **baggeren en begaanbaar houden van welke vaarweg**;
- Het blijven investering in hoge waterkwaliteit is van belang. Eerder is er geïnvesteerd in het plaatsen van innamestations voor vuilwater. Vanuit de interviews met ondernemers en het gesprek met de vertegenwoordiger vanuit het watersportverbond is gebleken dat op dit moment lang **niet alle vuilwaterstations naar behoren werken** waardoor er toch vuilwater wordt geloosd in het open water.

Conclusies en aanbevelingen

- Het aandeel elektrisch en fossielvrij varen neemt toe. De transitie gaat langzaam maar gestaag. Om elektrisch varen beter te faciliteren is er **behoefte aan laadfaciliteiten en inzicht in waar de faciliteiten zich bevinden**. Het is aan te raden om in te zetten op het belevingsaspect van elektrisch varen. Op dit moment wordt er (te) weinig gebruik gemaakt van fossielvrije diesel. Het stimuleren van het **overstappen naar fossielvrije diesel**, is een belangrijke stap naar schoner varen;
- Beleving op het water staat centraal. Of je nu komt voor rust en ruimte of de snelheid van een extreme sport, de beleving is belangrijk. Ondernemers zien kansen om deze boodschap **vanuit een centrale marketingorganisatie** beter uit te dragen;
- **De kleine watersport** zoals kanoën, (sloep)roeien, suppen en duiken hebben behoefte aan faciliteiten langs het water. Op populaire plekken zou men graag lage instaplekken/steigers zien, maar ook een kleedruimte, toilet en douche. **Investeren in gastvrijheid** is belangrijk;
- Door de drukte op het water komt de veiligheid steeds meer in het geding. **Investeren in druktespreiding** is van belang. Verhuurders spelen nu al een belangrijke rol in druktespreiding maar doen dit op basis van hun eigen kennis en ervaring. Het is aan te raden om hierin te investeren om zo de beleving van de bezoeker te verbeteren. Een tool die real-time inzicht kan geven in de drukte op het water kan ondernemers helpen om de recreant de juiste keuzes te laten maken.
- Uit het studentenonderzoek bleek ook dat het de afgelopen jaren veel drukker is geworden op het water. De toenemende drukte in combinatie met de verschuiving in de verhouding verhuur / bezit zorgt voor problemen. Met name de groei in verhuur zorgt voor ontbrekende kennis van de watersportregels, zorgt volgens kenners regelmatig voor gevaarlijke situaties. Bewustwording is van belang. Verhuurders geven over het algemeen heldere instructies bij vertrek maar op het water komt dit nog niet uit de verf. **Het onder de aandacht brengen van de watersportregels moet beter.**

European Tourism Futures Institute

- Marijke Hoekstra MSc
Ben Wielenga MSc
- Onderzoekers European Tourism Futures Institute (ETFI)
- Email: marijke.hoekstra@nhlstenden.com
ben.wielenga@nhlstenden.com

www.etfi.nl

[stendenetfi](https://www.facebook.com/stendenetfi)

[StendenETFIF](https://twitter.com/StendenETFIF)

[European Tourism Futures Institute](https://www.linkedin.com/company/european-tourism-futures-institute)

Stenden

